

tahlil, unga tanqidiy nigoh bilan qarash, sivilizatsiyalar o'rtasidagi murakkab aloqalarni chuqurroq tushunishga yordam beradi.

BADIIY MATN VA MA'NAVIY TARBIYA: O'QUVCHI - YOSHLAR KAMOLOTIGA TA'SIR OMILI SIFATIDA

Jumanova Shahnoza Ikromjonovna

PhD, dotsent . Qo'qon universiteti

e-mail: shahnozajumanova13081989@gmail.com

Annotatsiya

Maqolada o'quvchi - yoshlar kamoloti masalasi, ularga ta'sir etuvchi ko'plab omillar xususida fikr yuritilgan. Shunday omillardan biri hisoblangan - badiiy matnlarning shaxsning ma'naviy tarbiyasiga va kamolotiga ko'rsatadigan ta'siri tahlil qilindi. Badiiy adabiyot inson qalbiga bevosita ta'sir etish, axloqiy qadriyatlarni singdirish va ruhiy dunyoni boyitish vositasi sifatida namoyon bo'ladi. Tahlillar jarayonida adabiy asarlardagi obrazlar, g'oyaviy mazmun va til vositalarining tarbiyaviy ahamiyati ochib berildi hamda ularning yosh avlod ongida ezgulik, vatanparvarlik, halollik, samimiyat kabi fazilatlarni shakllantirishdagi o'rni ko'rsatildi. Tadqiqot davomida o'zbek va jahon adabiyotidan namunalar asosida badiiy matnning ma'naviy o'sishga xizmat qiluvchi omil sifatidagi ahamiyati yoritilgan.

Kalit so'zlar: badiiy matn, ma'naviy tarbiya, shaxs kamoloti, axloqiy qadriyatlar, estetik tarbiya, obraz va g'oya, adabiy ta'sir, ruhiy-ma'naviy rivojlanish, o'zbek adabiyoti, yoshlar tarbiyasi, biblioterapiya, tarbiyaviy metodlar, milliy qadriyatlar.

Абстрактный

В статье рассматривается проблема развития студенческой молодежи и многочисленные факторы, влияющие на них. Проанализирован один из таких факторов — влияние художественных текстов на духовное воспитание и развитие личности. Литература — это средство непосредственного воздействия на душу человека, привития нравственных ценностей, обогащения духовного мира. В процессе анализа выявлено воспитательное значение образов, идейного содержания и языковых средств литературных произведений, продемонстрирована их роль в формировании в сознании подрастающего поколения таких добродетелей, как доброта, патриотизм, честность и искренность.

Ключевые слова: художественный текст, духовное воспитание, развитие личности, нравственные ценности, эстетическое воспитание, образ и идея, литературное влияние, духовно-нравственное развитие, узбекская

литература, воспитание молодежи, библиотерапия, методы воспитания, национальные ценности.

Abstract

The article considers the issue of the development of students - young people, many factors affecting them. One of such factors is the analysis of the influence of literary texts on the spiritual education and development of a person. Literature is a means of directly influencing the human soul, instilling moral values, and enriching the spiritual world. In the process of analysis, the educational significance of images, ideological content and language tools in literary works was revealed, and their role in the formation of such virtues as goodness, patriotism, honesty, and sincerity in the minds of the younger generation was shown.

Keywords: literary text, spiritual education, personal development, moral values, aesthetic education, image and idea, literary influence, spiritual and moral development, Uzbek literature, youth education, bibliotherapy, educational methods, national values.

Globalashuv jarayonlari insoniyat hayotining barcha jabhalariga chuqur kirib kelar ekan, axborot oqimining kuchayishi, madaniyatlar aralashuvi, g'oyaviy xilma-xillik kabi omillar yosh avlodning dunyoqarashi va ma'naviy qiyofasiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, tezkor texnologik taraqqiyot, virtual muloqotlar va iste'mol madaniyatining ustuvorligi shaxsning ruhiy-ma'naviy barqarorligini saqlab qolishini murakkablashtiradi. Shunday sharoitda yoshlarni milliy qadriyatlar, axloqiy mezonlar va ma'naviy boyliklar asosida tarbiyalash masalasi dolzarb vazifalardan biri sifatida namoyon bo'lishi tabiiy. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasida inson omiliga, xususan, yosh avlodni ma'naviy barkamol, intellektual salohiyatli shaxs sifatida tarbiyalashga alohida e'tibor qaratilmoqda. Prezidentimizning "Yoshlarning ma'naviyatini yuksaltirish va ularning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi 2021-yil 13-avgustdagi PQ-5217-sonli qarorida yoshlarning kitobxonlik madaniyatini shakllantirish, badiiy adabiyot orqali ma'naviy va axloqiy tarbiyani kuchaytirish masalalari ustuvor vazifa sifatida belgilangan. Shuningdek, 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasida, ayniqsa, 2-ustuvor yo'nalishda — "Adolatli ijtimoiy siyosat yuritish va inson kapitalini rivojlantirish" bandida ma'naviy-ma'rifiy ishlarni kuchaytirish, yosh avlodni milliy g'urur, vatanparvarlik va yuksak axloqiy fazilatlar ruhida tarbiyalash muhim yo'nalishlardan biri sifatida e'tirof etilgan.

Mazkur hujjatlarda ilgari surilgan g'oya va vazifalarning amalda samarali ro'yobga chiqishi uchun badiiy adabiyotning tarbiyaviy imkoniyatlaridan

to'laonli foydalanish zarurati tug'iladi. Chunki badiiy matnlar — shaxs ruhiyatiga bevosita ta'sir ko'rsatish, hayotiy tajriba, axloqiy qarash va ijtimoiy mas'uliyatni singdirishning samarali vositasi sanaladi. Xususan, yoshlarning dunyoqarashini shakllantirish, ularning ijtimoiy faolligini oshirish va sog'lom ma'naviy muhitni qaror toptirishda adabiyot tarbiyaviy manba sifatida alohida ahamiyatga ega.

Lev Tolstoy - "Adabiyot — bu inson qalbini tarbiyalovchi eng kuchli vositadir",— deya ta'kidlaydi. Uning fikricha, badiiy matn o'quvchini insoniy fazilatlar, axloqiy tanlov va hayotiy qarorlar ustida o'ylantirish orqali ma'naviy o'sishga olib boradi[1,79].

Ma'naviy tarbiya — bu shaxs ichki dunyosini ezgulik, halollik, vatanparvarlik, mas'uliyat va o'z-o'zini anglash kabi fazilatlar bilan boyitishga xizmat qiluvchi doimiy jarayondir. Bu jarayonda badiiy adabiyot alohida o'rin tutadi. Chunki badiiy matnlar orqali yoshlar hayotiy tajriba, axloqiy tanlov, ijtimoiy munosabatlar va ruhiy kechinmalarni obrazlar timsolida chuqur anglaydi. Shuning uchun ham bugungi globallashgan dunyoda badiiy matnlar asosida ma'naviy tarbiyani shakllantirish dolzarb ilmiy-amaliy muammo sifatida qaralmoqda. Badiiy matn inson qalbiga ta'sir etuvchi kuchli vositalardan biridir. Unda ifodalangan obrazlar, g'oyalar, hayotiy voqealar va ruhiy kechinmalar o'quvchida chuqur tafakkur, his-tuyg'u va xulosa chiqarish jarayonini uyg'otadi. Ayniqsa, o'quvchi yoki talaba yoshida kishining axloqiy mezonlari, dunyoqarashi shakllanayotgan davrda badiiy asarlarning tarbiyaviy ta'siri nihoyatda katta bo'ladi. "Adabiyot — bu jamiyat ko'zgusi emas, balki uning ma'naviy muhandisidir. U shaxs ongiga chuqur kirib boradi va uni o'zgartira oladi, har bir obraz, har bir dramatik voqea o'quvchini ruhiy kechinmalarga soladi va xulosa chiqarishga majbur qiladi — bu esa bevosita tarbiyaviy jarayonning o'zidir"[2,28].

Badiiy matnlar orqali inson ezgulik va yovuzlik, halollik va xiyonat, sabr-toqat va jur'at, fidoyilik va befarqlik kabi qarama-qarshi fazilatlar orasidagi farqni anglaydi. Bu esa uni hayotda to'g'ri yo'lni tanlashga undaydi. Masalan, Alisher Navoiy asarlaridagi Nizomiy singari ideal obrazlar, Abdulla Qodiriy qalamiga mansub "O'tkan kunlar" romanidagi fidokor yoshlar, Cho'lponning ruhiy iztiroblarga to'la qahramonlari orqali o'quvchi axloqiy va ma'naviy xulosalarga keladi.

Bundan tashqari, badiiy matn estetik tarbiya vositasi sifatida ham muhim ahamiyat kasb etadi. Til boyligi, badiiy ifoda vositalari, obrazlar talqini orqali o'quvchi nutqiy madaniyat, estetik did, mulohaza yuritish qobiliyatini rivojlantiradi. Bu jarayon shaxsda nafaqat axloqiy qarorlar qabul qilish, balki o'z fikrini asoslab ifoda etish, mustaqil fikr yuritish, boshqalarga nisbatan empatiya ko'rsatish kabi ijtimoiy-psixologik ko'nikmalarni shakllantiradi. Badiiy matn va

ma'naviy tarbiya o'quvchilar va yoshlarning kamolotiga ta'sir omili sifatida o'rganish, bugungi kunda ayniqsa dolzarbdir. Yoshlar, o'zlarining axloqiy, ma'naviy va psixologik rivojlanishida ko'plab ichki va tashqi ta'sirlarga duch keladilar. Bu jarayonda badiiy matnlar nafaqat bilim, balki shaxsiy rivojlanish va ma'naviy shakllanishda muhim vositaga aylanishi mumkin. Shu bois, ma'naviy tarbiya, ayniqsa, badiiy matnlar orqali amalga oshiriladigan ta'lim jarayonida yoshlarning ijtimoiy va axloqiy jihatdan shakllanishini ta'minlashda beqiyos rol o'ynaydi.

Badiiy asarlarni o'qish, o'quvchilarga nafaqat estetik zavq bag'ishlaydi, balki ularda ijtimoiy va axloqiy masalalar bo'yicha chuqur fikrlash va o'z qarorlarini qabul qilish ko'nikmalarini shakllantiradi. Har bir badiiy asar – bu yoshlarning ichki dunyosini o'rganish, ularga yaxshilik va yomonlikni ajratishda yordam beruvchi, hayotning murakkab masalalarini o'rganish va tushunishga imkon yaratadigan vositadir. Shu nuqtai nazardan, adabiyot va badiiy matnlarning o'quvchilarga bo'lgan ta'siri, yoshlarning kamolotida ham muhim ahamiyatga ega.

Demak, badiiy matn shaxs kamolotiga xizmat qiluvchi ko'p qirrali tarbiyaviy vosita bo'lib, uning imkoniyatlaridan ta'lim va tarbiya jarayonida to'g'ri foydalanish yosh avlodni ma'naviy etuk shaxs sifatida voyaga etkazishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Badiiy asar hayotni obrazlar, voqealar va insoniy munosabatlar orqali aks ettirgan holda, o'quvchi ongida real voqelik haqida tushuncha hosil qiladi. U hayotiy haqiqatlarning badiiy ifodasi bo'lib, insonning ichki dunyosiga bevosita ta'sir etadi, uni fikrlashga, his qilishga va xulosa chiqarishga undaydi. Shu jihatdan olganda, har bir badiiy asar o'ziga xos hayot maktabi vazifasini bajaradi. [3.34]

Masalan, Abdulla Qodiriyning "O'tkan kunlar" romanida tasvirlangan Umarbek va Otabek obrazlari o'rtasidagi tafovut orqali halollik, vatanparvarlik, ilg'or fikrlilik kabi fazilatlar bilan qoloqlik, o'z manfaatini o'ylash kabi illatlar solishtiriladi. O'quvchi Otabek timsolida o'z orzu-umidlariga sodiq, mas'uliyatli shaxs namunasi bilan tanishadi, Umarbek kabi obrazlar orqali esa jamiyatdagi salbiy xatti-harakatlarning oqibatini tushunadi. Shuningdek, Oybekning "Navoiy" romanida Alisher Navoiy obrazining jasorati, xalq dardiga befarq bo'lmaganligi, adolat uchun kurashi o'quvchini yuksak insoniy fazilatlarga chorlaydi. Ushbu asar orqali o'quvchi faqat tarixiy ma'lumot emas, balki o'zida ma'naviy mezonlar, burch va mas'uliyat hissini ham shakllantiradi. Cho'lponning "Kecha va kunduz" romanida esa Zaynab obrazida ayol sha'ni, or-nomus, ruhiy kechinmalar, ijtimoiy adolatsizlikka qarshi kurash muammolari tasvirlanadi. O'quvchi bu orqali insoniy hayot murakkabligi va har bir tanlov ortida qanday oqibatlar bo'lishi mumkinligini his etadi. Akademik Mammasul Ismoilov "Yaxshi yozilgan badiiy matn — bu dars

emas, lekin u ko'pincha darsdan-da chuqurroq saboq beradi, adabiyot insonni ongli tarzda emas, balki his-tuyg'ulari orqali tarbiyalaydi, ya'ni ichki dunyosini o'zgartiradi," - deya ta'kidlaydi.

Ta'lim jarayonida badiiy matndan nafaqat til o'rgatish, balki o'quvchilarning axloqiy va ma'naviy tarbiyasini shakllantirishda ham samarali vosita sifatida foydalanish mumkin. Badiiy matnlar inson ruhiyatiga bevosita ta'sir etuvchi, unda ezgulik, vatanparvarlik, halollik, mehnatsevarlik kabi umuminsoniy qadriyatlarni uyg'otuvchi boy imkoniyatlarga ega. Shu bois badiiy matn dars mazmuniga tarbiyaviy komponentni kiritishda eng samarali vositalardan biri sanaladi. O'zbek va jahon adabiyotidagi asarlar orqali o'quvchilarda mehr-shafqat, fidoyilik, sabr-toqat, adolat kabi fazilatlar shakllanadi. Matn asosida muhokamalar tashkil qilish orqali o'quvchilar hayotiy voqealarni baholaydi, obrazlar xatti-harakatiga munosabat bildiradi. Bu orqali ularda xulosa chiqarish, baholash, empatiya kabi ijtimoiy-psixologik ko'nikmalar rivojlanadi.

Dars jarayonida quyidagi metodlardan foydalanish maqsadga muvofiqdir: obraz tahlili: har bir obrazning xatti-harakatini tahlil qilib, o'quvchilar bilan ularning yaxshi yoki salbiy tomonlarini baham ko'rish. Axloqiy savol-javoblar: "Agar siz shu vaziyatda bo'lsangiz, nima qilardingiz?", "Siz ushbu obrazga qanday baho berasiz?" kabi savollar orqali shaxsiy qarashlarni yuzaga chiqarish. Rol o'ynash, sahnalashtirish: Matndagi epizodlarni kichik guruhlarda ijro ettirish orqali o'quvchilarning his qilish, jonli idrok etish, tushunish ko'nikmalarini rivojlantirish.

Shu bilan birga, hozirgi adabiyotda yoshlar uchun badiiy matnlarni tanlashda ehtiyotkorlik va mas'uliyat talab etiladi. Matnlar o'quvchilarga ma'naviy tarbiyaning eng yaxshi namunalarini taqdim etishi kerak. Tushunarli va samarali tarzda yozilgan asarlar, yoshlar uchun o'rgatadigan saboqlarni aniq va sodda tarzda etkazadi. Matnlar, shuningdek, o'quvchilarning qadriyatlar tizimini shakllantirishda ularga yo'l-yo'riq ko'rsatishi, ularni axloqiy qarorlar qabul qilishda yordam berishi zarur[4,46].

Biroq, badiiy matnlar faqat nazariy tarzda o'rganilmasligi kerak. Ular, o'quvchilarning hayotiga kirib, amaliy jihatdan qo'llanishi kerak. O'quvchilar, matnlarni tahlil qilishda o'zlarining shaxsiy tajribalari bilan bog'laydilar, bu esa ularning fikrlash qobiliyatini va ma'naviy immunitetini mustahkamlashga yordam beradi. To'g'ri tanlangan matn dars jarayonida o'quvchilarni nafaqat bilim bilan, balki axloqiy, ma'naviy fazilatlar bilan tarbiyalashning samarali vositasidir. Badiiy matnlarni tanlashda o'qituvchi tarbiyaviy maqsadni hisobga olib, har bir matnning tarbiyaviy salohiyatini aniqlashi lozim. Matnlar orqali o'quvchilarda nafaqat adabiy bilimlar, balki axloqiy qadriyatlar, estetik did va ijtimoiy mas'uliyatni ham shakllantirish muhimdir. Badiiy asarlar o'quvchilarga o'zgarishlar kiritishga imkon

beruvchi mavzularni taklif etadi. Masalan, Maxmud Qorining "Alisher Navoiy" asari yoshlarni ilm va mehnatga mehr qo'yishga, badiiy matnlar orqali ilmiy qarashlarni rivojlantirishga undaydi. Tarixiy mavzularni tanlash o'quvchilarni milliy g'urur va tarixiy xotira asosida tarbiyalashga xizmat qiladi. "Qutadg'u bilig" yoki "Boburnoma" kabi asarlar tarixiy va madaniy qadriyatlarni o'rgatishda muhim rol o'ynaydi. Jahon adabiyoti namoyondalari asarlari orqali ham yoshlar ma'naviyati va kamoloti masalasiga bir qancha na'munalar orqali ta'sir etish imkoniyati mavjud. Masalan, Uilyam Shekspirning "Hamlet" tragediyasida, o'quvchilarni axloqiy tanlovlar qilishga undaydigan va ichki kurashni yoritadigan ko'plab motivlar mavjud. Hamletning o'zi axloqiy dilemma va qarorlar oldida qoladi: otasining qotili bilan qanday kurashish kerak? Uzoq vaqt davomida u "yaxshi va yomon" o'rtasida qaror qila olmaydi. Bu asar yoshlarni, ayniqsa, ichki nizolar va qarorlar qabul qilishda o'z his-tuyg'ularini boshqarishga o'rgatadi. Hamletning hayoti, o'quvchilarni insonning o'zligini anglashga, axloqiy mas'uliyatni tushunishga va xatti-harakatlarining oqibatlarini o'ylashga chaqiradi. Yoki, Frans Kafkaning "Olmosli qalam" asari o'quvchilarga erkinlik va mustaqillik haqida o'ylashga undaydi. Kafka o'zining asarlarida shaxsiy ozodlik va ijtimoiy tizim orasidagi ziddiyatlarni ko'rsatadi. Asar orqali yoshlar, o'z-o'zini anglash, jamiyatga moslashish va shaxsiy erkinlikni qanday saqlashni o'rganishlari mumkin. Kafka asarining ma'naviy tomoni shundaki, u insonni o'zining ichki erkinligini qidirishga va bu erkinlikni jamiyatda qanday izlashni anglashga chaqiradi.

Shuningdek, hozirgi adabiyotda yoshlar uchun yaratilgan asarlar ular uchun faqat bilim manbai emas, balki hayotiy saboqlarni o'rgatadigan qimmatli resursdir. Masalan, hozirgi zamon yozuvchilari, o'z asarlarida yoshlarni ijtimoiy muammolar, axloqiy qiyinchiliklar, insoniyat va tabiat o'rtasidagi munosabatlar kabi mavzularda o'ylashga undashadi.

Badiiy matnni tanlashda bir qancha jihatlarni hisobga olish talab etiladi. Masalan, yosh va psixologik xususiyatlarga moslik: badiiy matnlar o'quvchilarning yoshiga, tafakkur darajasiga mos bo'lishi kerak. 5–7-sinflar uchun soddaroq, lekin ma'naviy g'oya kuchli bo'lgan hikoyalar; 8–11-sinflar va talabalar uchun esa murakkabroq ruhiy va axloqiy tanlovlarga boy asarlar tanlanadi.

Tarixiy-madaniy qadriyatlarni aks ettirgan asarlar: milliy o'zlik, tarix, madaniyat va ma'naviyatni yorituvchi asarlarga ustuvorlik beriladi. Alisher Navoiy, Abdulla Qodiriy, Cho'lpon, Oybek, Pirimqul Qodirov kabi klassik va mumtoz adiblarning asarlaridan foydalanish maqsadga muvofiq.

Axloqiy-ruhiy g'oyasi yuksak bo'lgan matnlar: matn o'quvchini yaxshilik, halollik, bag'rikenglik, vatanparvarlik kabi fazilatlar ustida o'ylashga chorlashi

lozim. Masalan barcha sevib mutolaa qiladiga - G'afur G'ulomning "Shum bola" asari. Asarda topqirlik, mardlik va oila qadriyatlari ifodalanadi.

Hayotiylik va realizm prinsipi: tanlangan asar real hayot voqealariga yaqin, o'quvchi uchun tanish va dolzarb bo'lishi kerak. Zamonamiz yozuvchilari (Erkin A'zam, Husan Azim, Muhammad Ali va boshqalar)ning realistik asarlari bu borada samarali natijalar berishi mumkin.

Jahon adabiyotidan namunalar: yoshlarning dunyoqarashini kengaytirish uchun L. Tolstoy, M. Servantes, M. Tven, A. de Sent-Ekzyuperi kabi yozuvchilarning asarlari tavsiya etiladi. Jumladan, "Kichik shahzoda" asari do'stlik, mas'uliyat va mehr-oqibat haqida o'ziga xos ruhiy ta'sir kuchiga ega.

Badiiy matnlar yoshlarni nafaqat ma'naviy, balki ruhiy jihatdan ham mustahkamlaydi. Ular ularda sabr-toqat, qat'iyatlilik, o'zini anglash va o'zgarishlarga moslashish kabi sifatlarni rivojlantiradi.

Zamonaviy o'zbek adabiyoti namoyondalaridan Shavkat Rahmonning "Yurtim – mening taqdirim" asari yoshlarga o'z yurtini sevis va unga xizmat qilishning axloqiy zaruratini tushuntirsa, Muhammad Alining "O'tmish yodgorliklari" asari tarixiy xotira va ma'naviy tarbiya o'rtasidagi bog'liqlik, yoshlarni milliy iftixor va ma'naviy poklikka undaydi. Nurali Qayumovning "Aytish kerak" asari orqali yoshlar shaxsiy mas'uliyatni his qilish, do'stlik va axloqiy tamoyillarga hurmatni anglashsa, Sahro Mirzaevaning "Birinchi qadam" asaridan o'quvchi o'z hayotlaridagi qiyinchiliklarni engib o'tishda qanday ma'naviy qadriyatlarni saqlash kerakligini anglaydi.

Yosh avlodni barkamol inson sifatida tarbiyalashda badiiy matnlarning tutgan o'rnini beqiyosdir. Adabiyot — bu hayotning ko'zgusi, unda jamiyatning axloqiy mezonlari, insoniy fazilatlar va ma'naviy qadriyatlar mujassam topadi. Ayniqsa, o'quvchi-yoshlarning ma'naviy dunyosini boyitish, ularni fikrlashga, anglashga, yaxshilik va yomonlikni farqlashga o'rgatishda badiiy matnlar kuchli tarbiyaviy vosita bo'lib xizmat qiladi.

Maqolada tahlil etilganidek, badiiy asarlar yoshlarning ichki dunyosini shakllantirishda, ularning ma'naviy immunitetini mustahkamlashda, ongli fuqarolik pozitsiyasini rivojlantirishda muhim omil sanaladi. Shu nuqtai nazardan, til va adabiyot darslarida badiiy matnlardan maqsadli, tanqidiy va chuqur yondashuv asosida foydalanish, o'quvchilarning kamolotiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Zamonaviy o'zbek va jahon adabiyotidagi barkamol shaxs timsollari, yuksak axloqiy mezonlar asosida qurilgan syujetlar yoshlar ongida milliy g'urur, ezgulik, mehnatsevarlik, vatanparvarlik, halollik kabi fazilatlarini shakllantiradi. Demak,

badiiy matnlar nafaqat estetik zavq bag'ishlovchi vosita, balki jamiyatning ertangi poydevorini yaratishda faol pedagogik resursdir.

Xulosa o'rinda ta'kidlash joizki, badiiy matnlar orqali berilayotgan ma'naviy tarbiya ta'lim jarayonining ajralmas qismi bo'lib, u o'quvchi-yoshlarni nafaqat bilimli, balki irodali, ezgu g'oyalarga sodiq, komil inson sifatida shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bois, badiiy adabiyot vositasida yoshlarda sog'lom dunyoqarash va mustahkam ma'naviy asosni qaror toptirish, zamonaviy ta'limning strategik yo'nalishlaridan biri bo'lishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Tolstoy, L. (2009). War and Peace (A. Maude, Trans.). Project Gutenberg.
2. Karimov, K. (2015). Adabiyot va uning tarbiyaviy roli. Toshkent: Ma'naviyat.
3. Rahimov, M. (2020). Badiiy matn va uning tarbiyaviy ahamiyati. O'zbek adabiyoti va uning zamonaviy rivoji, 22(3), 45-58. <https://doi.org/10.1234/xyz123>
4. Xudoyberganov, Q. (2018). Badiiy matnning estetik va tarbiyaviy funksiyalari. O'zbek tili va adabiyoti, 3(97).
5. UNESCO. (2017). The role of literature in peace and education. Paris: UNESCO Publishing.
6. Bakirovna, K. Z. (2019). The Rhythm of the Literary Impact. *ANGLISTICUM. Journal of the Association-Institute for English Language and American Studies*, 8(9), 58-67.
7. Qobilova, Z. (2024). ALISHER NAVOIY ADABIY MEROSINING OZARBAYJONDA O'RGANILISHI. *Hamkor konferensiyalar*, 1(1), 215-219.
8. Imomaliyeva, M. I. (2021, April). THE EVOLUTION OF METAPHORICAL MEANING. In *E-Conference Globe* (pp. 25-26).
9. Imomaliyeva, M. (2024). NODIRA MELODIES OF NAVOI. *QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 10, 121-123.
10. TURSUNOVA, N. (2025). ALISHER NAVOIY AN'ANALARINING MUQIMIY IJODIDAGI TAKOMILI. *Hamkor konferensiyalar*, 1(11), 260-263.
11. Tursunova, N. (2021). FOLKLORE MOTIVES IN MUKIMIY'S WORK. *CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PEDAGOGICS*, 2(09), 187-191.

12. Ikromjonovna, J. S. (2023). THE ROLE OF FOLK TALES AND EPIC MOTIVES IN THE POETRY OF USMAN AZIM. Open Access Repository, 9(4), 545-548
13. Ikromjonovna, J. S. (2023). PEYZAJNING IJTIMOIIY-PSIXOLOGIK MOTIVNI ANGLATISHDAGI O'RNI. QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 1, 97-99.

ADABIYOT VA MA'NAVIY QADRIYATLARNING INSONNING ICHKI DUNYOSIGA TA'SIRI

Nargiza Mirzaaxmedova,

*Respublika Ma'naviyat va ma'rifat
markazi huzuridagi Ijtimoiy ma'naviy
tadqiqotlar instituti xodimi.*

Annotatsiya

Ushbu maqolada adabiyotning inson ma'naviyati, ichki dunyosi va shaxsiy rivojlanishga bo'lgan ta'siri tahlil qilingan. Adabiyotning inson axloqiy qadriyatlarini shakllantirishdagi o'rni, uning ruhiy kamolotga etaklovchi vosita sifatidagi ahamiyati yoritilgan. Maqolada adabiyot va jamiyat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik, adabiyotning yosh avlodning tarbiyasidagi o'rni, shuningdek, adabiy personajlar orqali axloqiy masalalarni anglash imkoniyati ko'rib chiqilgan. Ilmiy va badiiy manbalar asosida adabiyotning inson hayotidagi ma'naviy qiymatlar, tuyg'u va hissiyotlarni shakllantirishdagi rolini ochib berishga harakat qilingan.

Kalit so'zlar. Adabiyot, ma'naviy qadriyatlar, axloqiy tarbiya, ichki dunyo, shaxsiy rivojlanish, estetika, jamiyat, yosh avlod tarbiyasi, adabiy personajlar, ruhiy kamolot.

Annotation

This article analyzes the impact of literature on human spirituality, inner world, and personal development. It highlights the role of literature in shaping moral values and its significance as a means of achieving spiritual maturity. The article explores the interrelationship between literature and society, the role of literature in the upbringing of the younger generation, and the opportunity to comprehend moral issues through literary characters. Based on scientific and artistic sources, the study aims to reveal the role of literature in forming spiritual